

FOLKEMORDENES SVARTE BOK

Bernt Hagtvet (red.):

Folkemordenes svarte bok

Politisk massevold og systematiske menneskerettighetsbrudd i det 20. århundre

Universitetsforlaget 2008

Professor Bernt Hagtvet har – sammen med en lang rekke bidragsytere – skrevet en rystende beretning om hvordan millioner av mennesker ble likvidert. Dette er historien om menneskers grusomhet fra vår nære fortid.

Man sitter igjen med et eneste spørsmål: Hvorledes kunne dette skje?

Hitlers og Stalins myrderier er velkjente og veldokumenterte, men ingen måtte tro at den andre verdenskrig endte med en verdensomspennende, unison enighet om at dette ikke måtte skje igjen. Bokens skildringer fra Øst-Timor, Kambodsja, Bosnia, Kosovo, Rwanda og ikke minst fra Darfur viser at folkemordet som virkemiddel ikke forsvant med despotene Stalin og Hitler. Også Jahn Otto Johansens bidrag om forfølgelsen av Europas sigøynere føyer seg inn i dette dystre bildet. Andre bidrag omtaler også uhyrlige hendelser i Norge, for eksempel under andre verdenskrig.

Tankekorset er selvsagt hvorledes all denne kunnskap skal omsettes i praksis for å hindre at nye folkemord finner sted. Et viktig mål med denne boken er å bevisstgjøre leseren. Professor Janne Haaland Matlary setter i sitt bidrag søkelyset på det paradoks at nesten alle europeiske land nå kutter sine forsvarsbudsjetter, målt i prosent av brutto-

nasjonalproduktet. Hun mener det bare er Frankrike og Storbritannia som har store nok ressurser i Europa til å rykke ut på kort varsel for å hindre et blodbad. Nyhetsstrømmen går i dag så raskt at vi hvertfall i morgen vet dersom 100 mennesker skulle bli drept et eller annet sted på kloden i dag. Det gjør oss alle til vitner – og oss alle maktesløse. Myrderiene i Darfur er et overveldende eksempel på at kunnskap og hurtig informasjonsflyt ikke har noen sammenheng med verdenssamfunnets evne til å gripe inn.

Denne boken bør leses fordi dette er en viktig bok som det ligger mye arbeid bak. Den føyer seg inn i rekken av flere bøker som belyser folkemord som er utkommet de siste årene: Anne Applebaums GULAG, Peter Longerichs Dette visste vi ikke noe om og Trond Berg Eriksens Jødehat. Spørsmålet er bare: Vil verden lære? Historien forteller dessverre sitt tydelige språk om at despoter ikke sparer menneskeliv for å oppnå sine mål.

Morten Malmø

Stian Jacobsen og
Thomas Erling Oksum:
Norges beste investorer
Hegnar Media 2006

Mange penger

Ettersom dette nummer av HORISONT har Penger eller verdier? som hovedtema, skal vi også minne om boken Norges beste investorer, der 22 bedriftsledere og finansfolk forteller om sine investeringer. Dette er en ganske så underholdende bok som også kan leses av mennesker som ikke spekulerer i aksjer, for intervjuobjektene har alle sine meningers mot.

En av de 22 er Kjell Inge Røkke. Han var den første jeg ville lese om. Når han blir bedt om å røpe sine sterke og svake sider som person, svarer han dette: – En av mine svake sider som investor er at jeg har et «varmt hode». Som privatperson vil jeg derimot si at et «varmt hode» er en av mine sterkeste sider.

Eller hva med Olav Thons livsmotto: Gjør dine gleder enkle. Eller Torstein Tvanges: Bedre fri enn trell. Ragnhild Wiborg, en av de to kvinner som er intervjuet, sier det slik: – At man husker på å leve mens man gjør det.

I den siste utgaven er også en av de «nye», høyprofilerte næringslivs-

lederne, Petter A. Stordalen, kommet med. Han minner om at han vokste opp i en butikk i Porsgrunn, at han bare har tre års utdanning utover gymnaset og liker best å gå sine egne veier. Hans livsmotto er enkelt og greit: – Selg de bærene du har!

I boken leser du også om Trygve Hegnar og Stein Erik Hagen, men også om tidligere NHO-president Jens Ulltveit-Moe. Han sier som følger: – Uten risiko, ingen avkastning. Det skal være risiko i det jeg gjør.
MM

Jan Fougner:
Endring i arbeidsforhold
Universitetsforlaget 2007

Et nyttig verktøy

Juristen Jan Fougner – kjent som leder av granskningsutvalget i Valla/Yssen-saken – drøfter i denne boken hvilken adgang arbeidsgiver til å pålegge arbeidstaker nye arbeidsoppgaver.

Denne boken handler om rekkevidden av arbeidsgivers adgang til å endre

arbeidstakers oppgaver. Problemet er klassisk innen arbeidsretten, men er aktualisert og har kommet i et nytt lys særlig gjennom virksomhetenes økte omstillingsbehov. Både i offentlig og privat sektor er virksomhetene i en tilnærmet kontinuerlig omstillingsprosess, samtidig som de færreste arbeidsavtaler regulerer

adgangen til å endre arbeidstakernes oppgaver. Boken undersøker rekkevidden av og fremgangsmåten ved utøvelse av arbeidsgivers endringsadgang. Norsk arbeidsrett skiller seg her radikalt fra den i våre naboland Danmark og Sverige. Boken har derfor også et komparativt perspektiv, hvor problemstillingene belyses ved en sammenstilling av de respektive nordiske lands løsninger.

Boken egner seg for både dommere, advokater, arbeidsgivere og tillitsvalgte. Et nyttig verktøy for alle som vil unngå å trå feil i et vanskelig saks-kompleks.

MM

Øystein Sørensen:
**Den store sammen-
svergelsen**

Historien om det
hemmelige selskapet
Illuminatus og dets
mange ugjerninger
Aschehoug 2007

**Konspirasjoner
og oppspinn**

Øystein Sørensen er en historieprofessor som åpenbart finner glede i å skrive for et bredere publikum enn akademiske fagfeller. Det skal vi lesere være glade for. For noen år siden utga han en bok om kontrafaktisk historie, Historien om det som ikke skjedde. Der tok han for seg spørsmål av typen: Hva ville skjedd om Hitler hadde vunnet annen verdenskrig? I fjor kom han med ny bok om det hemmelige selskapet Illuminatus. Det ble stiftet i Bayern i 1776, og avgikk ved døden vel 20 år senere. Kort tid etter at det ble oppløst ble selskapet beskyldt for å stå bak den franske revolusjon, og etter den tid er det knapt grenser for hva selskapet har fått skylden for; den russiske revolusjon, EU, drapene på Abraham Lincoln, John F. Kennedy og Olof Palme, 11. september og nazismen. Det er historien om Illuminatus og konspirasjonsteoriene knyttet til selskapet som er gjenstand for Sørensens

beretning Den store sammensvergelsen.

Det var Adam Weishaupt som stiftet Illuminatus. Han var en intrigant og radikal akademiker, professor i kirkerett ved Universitetet i bayerske Ingolstadt som kom på kant med en rekke av sine kolleger og samtidige, ikke minst

jesuittene. Hensikten ved selskapet var å arbeide for fornuft og yttringsfrihet og mot autoriteter og fordommer, altså typisk for opplysningstidens idealer – Illuminati betyr da også «de opplyste». Selskapet måtte arbeide i det skjulte fordi fiendene angivelig var mange og mektige. I begynnelsen var medlemstilfanget svært begrenset og det hele minnet om en studentforening. Etter noen år nådde de et medlemstall på vel 2.000, stort sett rekruttert blant tyske intellektuelle med Goethe som den mest kjente. Noen betydningsfull kraft ble selskapet aldri, og det ble, som alle hemmelige selskaper, forbudt i Bayern i 1784. Illuminatus levde videre utenfor Bayern til et stykke utpå 1790-tallet. Så var det slutt. Men det var det flere som ikke trodde på, de mente selskapet bare gikk under jorden og konspirasjonsteoriene knyttet til selskapet begynte å blomstre for alvor.

Deler av det konservative kristenlivet var motstandere av alt selskapet sto for, og i 1790-årene kom det ut to bøker som begge mente å kunne dokumentere at Illuminatus sto bak den franske revolusjon. Standarden for konspirasjonsteoretisk tenkning nådde med det nye høyder. Sørensen viser at påstanden om forbindelse mellom Illuminatus og revolusjonen var rent sludder. Men frøene var sådd, og helt til våre dager har det kommet en jevn strøm av skrifter som alle mener å påvise at det meste av ondskaper som vederfares oss skyldes det hemmelige selskapet fra 1700-tallets Bayern. Det er avslørende å lese hvordan senere forfattere bygger på det forgjengerne har skrevet. Når ingen sjekker primærkildene får konspirasjonsteoriene lov til å vokse seg store og fete uten at de gjennomskues. I Norge har litteraturen på området vært sparsom, men den tidligere journalisten Per-Aslak Ertresvåg, med bakgrunn fra Venstres pressebyrå, utga i 2006 *Makten bak makten*. I boken, som solgte bra og fikk bred pressedekning da den kom ut, bringer forfatteren til torgs mange av mytene som ifølge Sørensen er ellevilt oppspinn. Ertresvåg står ganske ribbet og æreløs tilbake etter at Sørensen har dissekert fremstillingen hans.

Mer alvorlig er det kanskje at innflytelsesrike deler av den kristne høyresiden i amerikansk politikk har hatt sans for noen av disse konspirasjonsteoriene.

Pat Robertson bygget seg opp som tv-evangelist og hadde en sterk posisjon i det republikanske partiet, han prøvde å bli nominert som deres presidentkandidat i 1988. Han utga i 1991 en bok, *The New World Order*, som har kommet i millionopplag og som serverer flere av de fantasifulle påstandene om Illuminatus.

Sørensen utvider emnet til å se på konspirasjonsteorier generelt. Det er tydelig at konspirasjonstenkning for mange kan skape orden i en kaotisk og mangetydig verden. Fascinerende er det å lese om de mange som gjennom tidene har ønsket å se sammenhenger der det ikke har vært grunnlag for slikt. Selv om det oftest er flere faktiske opplysninger som er i overensstemmelse med virkeligheten, tar fantasien gjerne over og man ender opp med en teori som ikke er uttrykk for annet enn spekulativ paranoia. Sørensen forteller om Sions vises protokoller, et verk som angivelig viste at jødene hadde organisert seg i et hemmelig forbund for å styre verdensutviklingen. I virkeligheten dreier det seg om et antisemittisk, løgnaktig oppkok fra Russland på begynnelsen av 1900-tallet. Men fremdeles blir verket tatt alvorlig og det er endog vist til det i Hamas' charter. I tillegg til jøder har også frimurere blitt gjort til gjenstand for tallrike konspirasjonsteorier. At konspirasjonsteoriene fremdeles lever i beste velgående er Da Vinci-koden og

de øvrige bøkene til Dan Brown et synlig vitnesbyrd om.

Det er en velskrevet, underholdende og opplysende bok Sørensen har skrevet. Med kunnskap og humor geleider han leseren gjennom mange av de mer bisarre sidene ved de siste par hundre års idéhistorie. Men ikke minst viser Sørensen oss at konspirasjonstenkning kan være livsfarlig, tenk bare på Stalin og Moskva-prosessene.
Henrik Munthe

Pål Riis og Jan Georg Kristiansen
Profesjonelle dialoger
Coaching og relasjonstenkning i skolen
Universitetsforlaget 2008

Rapport fra Ullern

Da Ullern videregående skole ble vedtatt nedlagt i 2000 søkte kun 9 elever på 120 plasser på allmennfag. Nå har skolen status som nasjonal demonstrasjonsskole! Hva har skjedd?

Denne boken handler om snuoperasjonen ved en tradisjonsrik vestkantskole i Oslo. Forfatterne er Pål Riis (rektor ved Ullern skole) og Jan Georg Kristiansen (Master Coach). Dette er den første boka om bruk av coaching og relasjons-

kompetanse i norsk skole. Våren 2002 innledet de et samarbeid for å få Ullern videregående skole «på fote» og for å implementere et kurs i «studieeffektivitet og læringsglede» for elevene. Dette var skolens første møte med coaching.

Forfatterne påpeker at evnen til å være i dialog med andre er en viktig egenskap for alle som har sitt virke i skolen. Forfatterne av denne boka opplever at det er et stort behov for å profesjonalisere dialogkompetansen i skolen, og at det er en stor praktisk utfordring å finne egnede dialogverktøy som holder høy faglig standard og er tilpasset skolens formål.

Suksessoppskriften til Ullern videregående skole har en viktig ingrediens i et bevisst arbeid med å utvikle en kultur preget av profesjonelle dialoger i alle ledd av organisasjonen. Boka gir mange praktiske eksempler på hvordan Ullern systematisk har anvendt coaching og relasjonskompetanse i organisasjons- og personalutvikling.

Når denne måten å arbeide på virket blant menneskene ved Ullern videregående skole, virker kanskje disse prinsippene i bedrifter og organisasjoner også?